

บทคัดย่อ

กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ เป็นกลุ่มเยาวชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ได้รวมตัวกันทำกิจกรรมการเรียนรู้มาตั้งแต่ปี 2539 โดยมีความต่อเนื่องมาจากการทำงานของกลุ่มครู และคณะผู้สนับสนุนที่เริ่มต้นดำเนินงานในเชิงสังคมสงเคราะห์ (มอบทุนการศึกษา) และกิจกรรมการส่งเสริม พัฒนาเยาวชนตั้งแต่ปี 2543

กระบวนการดำเนินงานที่ผ่านมาของกลุ่มได้มีการเชื่อมประสานกับหน่วยงานอื่น ๆ ในจังหวัดไปด้วย ซึ่งได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากภาคีต่าง ๆ ในจังหวัด ทั้งนี้การดำเนินงานดังกล่าวถือได้ว่าเป็นช่องทางหนึ่งในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยพัฒนาและยกระดับความรู้ความสามารถให้กับกลุ่มเยาวชน รวมทั้งเป็นการเสริมระบบความคิดในเชิงองค์รวม วัฒนธรรมการเรียนรู้แบบสำนึกท้องถิ่น ได้บ่มเพาะแกนนำกลุ่มคนทำงานและสมาชิกด้วย

อย่างไรก็ตาม การทำงานของกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ และเครือข่ายก็ยังมีข้อจำกัดอยู่มาก ทั้งปัจจัยภายนอกซึ่งได้แก่ การจัดการศึกษาแบบแยกส่วน ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบทุนนิยม และวัฒนธรรมการใช้ชีวิตที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่วนปัจจัยภายใน ได้แก่ การขาดความชัดเจนเกี่ยวกับรูปแบบและแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มและเครือข่าย

จากข้อจำกัดดังกล่าวข้างต้น ในปี 2545 รัตนา ชูแสง ฝ่ายวิชาการของกลุ่มและคณะได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สำนักงานภาค) ในการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบและแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายเยาวชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยตั้งประเด็นการศึกษาบทรียนการทำงานที่ผ่านมารูปแบบ และแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์และกลุ่มการเรียนรู้ในเครือข่าย เพื่อพัฒนารูปแบบและแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

พื้นที่กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา มีกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ กลุ่มการเรียนรู้ในโรงเรียนทุนพิณพิทยาคม อ.ทุนพิณ โรงเรียนบ้านนาใหญ่ไทรงาม บ้านทับชัน และโรงเรียนบ้านนาวิทยาคม กลุ่มเยาวชน อ.คีรีรัฐนิคม โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

วิธีการศึกษา เน้นการจัดเวที มีการประชุมทีมวิจัย จัดเวทีถอดบทเรียน เวทีศึกษาการจัดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มการเรียนรู้และเครือข่ายเยาวชน เวทีเสวนาศึกษา เวทีนำเสนอบทเรียน และสรุปงานวิจัย

ในการทำงานวิจัย กลุ่มได้บทเรียนการทำงาน มีความรู้ในด้านรูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษาชัดเจนขึ้น สามารถนำไปกำหนดแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมได้ดังนั้น

การเรียนรู้ของกลุ่มชุมชนสร้างสรรค์ เกิดขึ้นในการปฏิบัติแก้ไขปัญหาของตนเองและกลุ่ม โดยเชื่อมโยงอย่างเป็นองค์รวมรูปแบบการเรียนรู้ต่างๆ ในแนวทางที่มีการร่วมมือกันหลายฝ่าย มีฐานการตัดสินใจที่กลุ่มเอง สามารถส่งเสริม พัฒนาระดับความรู้ความสามารถของกลุ่มเยาวชนได้ โดยกระบวนการในช่วงแรก เน้นการจัดรูปแบบการเรียนรู้ แบบฝึกอบรม การซึมซับการเรียนรู้แบบอย่างระหว่างกัน การ Dialogue สนทนา ค้นหา วิเคราะห์ เพื่อสร้างกิจกรรมแก้ปัญหาาร่วมกัน ซึ่งมักเป็นปัญหาพื้นฐานของเยาวชนในกลุ่ม เช่น ปัญหาด้านค่าใช้จ่าย ความเครียดในการเรียน การปรับตัว เป็นต้น

ต่อมา กลุ่มได้เรียนรู้ในรูปแบบชุมชนศึกษา โดยการใช้โอกาสที่ครูที่ปรึกษาที่นำเยาวชนไปเรียนรู้ในพื้นที่บ่อย ๆ การมีสายสัมพันธ์ที่ดี กับกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน พร้อมด้วยการเรียนรู้ในประเด็นปัญหาในหมู่บ้านของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม มีการสำรวจชุมชน สัมภาษณ์ และร่วมกิจกรรมกับชาวบ้าน นำเสนอข้อมูลสู่สาธารณะ ต่อมาได้เลือกพื้นที่ ประเด็น เพื่อจัดการเรียนรู้ในรูปแบบการปฏิบัติกิจกรรมตามโครงการในชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหา และสรุปความรู้ด้วย

สำหรับกระบวนการเรียนรู้อื่น ๆ เช่น การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ นับเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญในช่วงของการพัฒนากลุ่มเยาวชน เช่นกัน โดยทางกลุ่มได้มีการฝึกอบรมตามสภาพปัญหาและความสนใจ การศึกษาดูงาน มีการศึกษาดูงานภายในและภายนอกจังหวัด จัดโครงการดูงานระยะสั้นและจัดโครงการศึกษากระบวนการทำงานระยะยาวโดยได้รับความร่วมมือจากองค์กรพัฒนาเอกชนรับเยาวชนภายในกลุ่มเข้าร่วมโครงการ การสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ มีการสื่อสารแบบธรรมชาติ เช่น การพบปะพูดคุย การทำงานร่วมกัน พร้อมด้วยการสื่อสารที่มีการจัดการ มีการจัดพิมพ์จดหมายข่าวของกลุ่ม จัดรายการวิทยุ นิทรรศการ ซึ่งสามารถสร้างการเรียนรู้ได้ดี

ทั้งนี้ มีปัจจัยเอื้อที่สำคัญในการเรียนรู้ในด้านครอบครัว พบว่าครอบครัวของสมาชิกส่วนใหญ่จะมีพื้นฐานที่ดี เป็นชาวชนบท มีความเอื้ออาทร หลายครอบครัวพ่อแม่เป็นผู้นำตามธรรมชาติของชุมชน มีความเรียบง่าย ส่วนใหญ่มีฐานะปานกลาง ด้านการทำงาน กลุ่มทำงานอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การวางแผน ปฏิบัติ และสรุปการเรียนรู้ สมาชิกมีความตั้งใจ สนใจร่วมกัน บรรยากาศการเรียนรู้มีความสุข มีสายสัมพันธ์ที่ดีภายในและภายนอกกลุ่ม กิจกรรมมีความต่อเนื่อง ผลที่เกิดขึ้นในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ดี สมาชิกรู้ถึงศักยภาพของตนเอง และการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น

กระบวนการเรียนรู้ต่อเนื่องในระยะ 10 ปี มีผลในการพัฒนา ยกระดับเยาวชน และกลุ่มเยาวชนได้จริง มีการเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงานร่วมกัน เสริมความคิดในระบบองค์กรรวมและสำนักท้องถิ่น วัฒนธรรมการเรียนรู้ แบบแผนการปฏิบัติของตนเอง เยาวชนส่วนที่จบการศึกษาแล้วไปทำงานในหน่วยราชการ เอกชน และชุมชน อย่างมีประสิทธิภาพ ดำเนินชีวิตมีปกติสุข บางส่วนยังรวมกลุ่มกันทำงานส่งเสริมการเรียนรู้ของกลุ่มน้องต่อไป พร้อมทั้งผลด้านการยอมรับของชุมชน สังคม ภาครัฐ องค์กรต่าง ๆ ตามลำดับ มีเงินทุนบริจาคสม่ำเสมอ กลุ่มยังดำเนินงานสังคมสงเคราะห์ งานทุนการศึกษาที่ทำมาตั้งแต่ต้น (มีทุนการศึกษาสำหรับเด็กๆ ปีละประมาณ 100 ทุน) มีผู้ร่วมงานเชิงอาสาในงานแต่ละด้าน

กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มชุมชนสร้างสรรค์ ได้เชื่อมโยงกับเยาวชนในพื้นที่ ร่วมกันสร้างการเรียนรู้ต่อเนื่อง โดยกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเด็กและเยาวชน มีกรอบแนวคิด สอดคล้องกัน แต่มีขั้นตอนพัฒนาการต่างกันตามศักยภาพ สภาพแวดล้อมและปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น กลุ่มที่โรงเรียน พุนพินพิทยาคม โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง โรงเรียนบ้านนาใหญ่ กลุ่มเยาวชนอำเภอคีรีรัฐนิคม

กลุ่มเยาวชนในพื้นที่ มีกระบวนการเรียนรู้ตามประเด็นสนใจของเด็ก มีผู้สนับสนุน กลุ่มแกนนำและสมาชิกที่ปฏิบัติการเรียนรู้ได้ สามารถจัดกระบวนการส่งเสริมพัฒนา ยกระดับการเรียนรู้ได้อีก โดยการสนับสนุนให้กลุ่มเยาวชนได้ปฏิบัติกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ต่อไป มีการสรุปความรู้ บทเรียน วิเคราะห์และพัฒนากิจกรรมให้ตอบสนองต่อปัญหายั่งยืน โดยเฉพาะการเข้าถึงข้อมูลของตนเอง กลุ่ม ครอบครัว และชุมชน เพื่อการปฏิบัติแก้ไขปัญหา และสร้างความรู้จากฐานการปฏิบัติจริง โดยใช้แนวทาง บทเรียนของพี่ ๆ กลุ่มชุมชนสร้างสรรค์ในการเคลื่อนไหว สร้างการเรียนรู้

นอกจากนี้ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีเพื่อนเยาวชนอีกหลายกลุ่ม ที่เติบโตมาจากพัฒนาการการส่งเสริมของกลุ่มองค์กรในจังหวัด มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ และเครือข่าย ในเวทีการเรียนรู้ ได้ร่วมงานกันในบางระดับ ในเชิงหนุนช่วยกัน มีการสร้างความรู้จากฐานของกลุ่มเองได้เช่นกัน เช่น กลุ่มเยาวชนอ่าวท่าชนะ กลุ่มเยาวชนพิทักษ์สิทธิผู้บริโภค กลุ่มอนุรักษ์สมุนไพรและป่า อำเภอนม กลุ่มเพื่อนสัมพันธ์ (กลุ่มเพื่อนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี) กลุ่มน้องโรงเรียนสอนคนตาบอดภาคใต้ เครือข่ายนักสืบสายน้ำ โรงเรียนสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อม

การหนุนเสริมการเรียนรู้ ควรมีกัลยาณมิตรการเรียนรู้ ภายในและนอกกลุ่ม ทำหน้าที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้จากวิถีชีวิตและสังคมใกล้ตัว มีการสนับสนุนความรู้ที่จำเป็นในการเคลื่อนไหวงาน มีข้อมูลที่เข้าใจได้ระหว่างกลุ่มเยาวชน มีเวทีพัฒนาการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนการเชื่อมโยงกับส่วนอื่น ๆ

นอกจากนี้กระบวนการทำงาน ทีมงานได้เรียนรู้ ดังนี้

1. ได้ความรู้ในการเก็บ วิเคราะห์ข้อมูล และสังเคราะห์ข้อมูล
2. เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการจัดการประชุมถอดบทเรียนมากขึ้น พร้อมด้วยบทเรียนในการแก้ไขปัญหาที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะปัญหาสำคัญคือ ศิลปะในการนำพากระบวนการประชุมไปสู่เป้าหมาย
3. มีความรู้ในการจัดเสวนา การนำเสนอ (พร้อมด้วยการแก้ไขปัญหาเช่นกัน)
4. ได้พบว่าในกระบวนการทำงานเยาวชน นอกจากมีส่วนของงานวิจัย (research) แล้วมีงานในส่วนการพัฒนา (development) และงานเคลื่อนไหว (movement) ค่อนข้างมาก
5. การทำงานไม่เป็นไปตามเงื่อนไขเวลาที่กำหนดไว้ ด้วยเงื่อนไข ปัจจัยหลายด้าน เช่น ทีมงานต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ในช่วงการทำงานค่อนข้างมาก ในทีมงานมีทีมย่อยในพื้นที่ซึ่งมีความเข้าใจทักษะต่างกัน และกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์มีภารกิจในหลายด้าน
6. วิธีการทำความเข้าใจหลักการ วิธีการงานวิจัย เพื่อท้องถิ่นที่ดีที่สุดสำหรับกลุ่มเยาวชน คือ การทำความเข้าใจในกระบวนการปฏิบัติจริง

กระบวนการวิจัยนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับกลุ่ม / เครือข่ายเยาวชน ดังนี้

1. กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์และกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ ได้พัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้จากความรู้ที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานวิจัย
2. โอกาสในการร่วมงาน มีส่วนในการเสริมความสัมพันธ์ที่ดีภายใน/นอกกลุ่มเยาวชน
3. กลุ่มเยาวชนมีความมั่นใจในการรวมกลุ่ม การสร้างการเรียนรู้มากขึ้น
4. การจัดเวทีต่าง ๆ ช่วยให้ผู้คล้อยตามออกสู่กลุ่มเยาวชนมากขึ้น เป็นช่องทางในการแสวงหาความร่วมมือ รวมทั้งการอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้
5. คณะทำงานได้พบรูปแบบและแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของตนเองชัดเจน จนสามารถนำไปกำหนดแนวทางการทำงานส่งเสริมพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานีในระยะต่อไปได้

ปัญหา / อุปสรรค/แนวทางแก้ไขในการดำเนินงาน

1. ปัญหาด้านเวลา ควรมีการแก้ไข ในด้านความสามารถในการทำงานของกลุ่ม / เครือข่ายเอง พร้อมด้วยการมีระบบที่ยืดหยุ่นของทางสำนักงาน
2. ทักษะการนำกระบวนการประชุม แก้ไขโดยการฝึกปฏิบัติจริงต่อไป พร้อมด้วยการสรุปความรู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์
3. งานในพื้นที่ มีอยู่ 3 ส่วน คืองานวิจัย (research) งานพัฒนา (development) และงานเคลื่อนไหว (movement) ควรปรับให้เหมาะสมเพื่อการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ